(คำแปลจากต้นฉบับภาษาอังกฤษ)

หนังสือเพื่อนศาล (Amicus Curiae Brief) ในคดีที่นายโกวิท โพธิสาร เป็นจำเลย (คดีหมายเลขดำที่ อ. 192/2569 และคดีหมายเลขแดงที่ อ.587/2569 ศาลอุทธรณ์ภาค 2)

I. บทนำ

1. กลุ่มจับตาสิทธินักกฎหมาย (Lawyers' Rights Watch Canada: LRWC) ก่อตั้งขึ้นเมื่อปีพ.ศ. 2543 เป็นหน่วยงานของนักกฎหมายและนักปกป้องสิทธิมนุษยชนจากแคนาดาซึ่งทำงานสนับสนุนการปฏิบัติตามและการบังคับใช้กฎหมายและมาตรฐานระหว่างประเทศที่มุ่งคุ้มครองความเป็นอิสระและความมั่นคงปลอดภัยของนักปกป้องสิทธิมนุษยชนทั่วโลก LRWC จัดทำบทวิเคราะห์กฎหมายและมาตรฐานระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อนักปกป้องสิทธิมนุษยชน LRWC มีสถานะที่ปรึกษาพิเศษในที่ประชุมคณะมนตรีด้านเศรษฐกิจและสังคมแห่งสหประชาชาติตั้งแต่พ.ศ. 2548 เป็นต้นมา

2. คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล (International Commission of Jurists - ICJ) ประกอบด้วยผู้พิพากษาและนักกฎหมายที่มีชื่อเสียงจำนวน 60 ท่านจากทุกภูมิภาคทั่วโลก มุ่งทำงานเพื่อส่งเสริมการเคารพหลักนิติธรรมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนทั่วโลก ICJ มีสถานะที่ปรึกษาพิเศษในที่ประชุมคณะมนตรียุโรป คณะมนตรีด้านเศรษฐกิจและสังคมแห่งสหประชาชาติ องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nation Educational, Scientific and Cultural Organization) และสหภาพแอฟริกา (African Union) ICJ ยังร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ รวมทั้งองค์กรแห่งรัฐอเมริกา (Organization of American States) และสหภาพรัฐสภาระหว่างประเทศ (Inter-Parliamentary Union) ICJ ก่อตั้งขึ้นเมื่อปีพ.ศ. 2495 โดยมีเป้าหมายเพื่อประกันการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและการปรับใช้กฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศและกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อบรรลุซึ่งสิทธิทางพลเมือง วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง และสังคม เพื่อคุ้มครองหลักการแบ่งแยกอำนาจ และประกันความเป็นอิสระของฝ่ายตุลาการและผู้ประกอบวิชาชีพทางกฎหมาย

3. บันทึกทางกฎหมายฉบับนี้ของ LRWC และ ICJ (ผู้ทำความเห็น) มีเนื้อหาเกี่ยวกับการดำเนินคดีฐานหมิ่นประมาททางอาญา (มาตรา 326 และ 328 ของประมวลกฎหมายอาญา) ซึ่งนายสุชาติ ชมกลิ่น เป็นโจทก์ยื่นฟ้องนายโกวิท โพธิสาร นักปกป้องสิทธิมนุษยชนและบรรณาธิการสำนักข่าว The Isaan Record ซึ่งเป็นสื่อออนไลน์อิสระที่ตั้งอยู่ในจังหวัดขอนแก่น ประเทศไทย นายสุชาติเป็นนักการเมือง ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานระหว่างวันที่ 12 สิงหาคม 2563 ถึงวันที่ 1 กันยายน 2566 ขณะยื่นฟ้องต่อศาลจังหวัดชลบุรีเมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2569 นายสุชาติดำรงตำแหน่งรักษาการรองนายกรัฐมนตรีและรักษาการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ต่อมา เขาได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งทั้งสองอีก

ครั้ง และยังคงดำรงตำแหน่งดังกล่าวอยู่ นายสุชาติได้ยื่นฟ้องคดีอาญาต่อศาลจังหวัดชลบุรีโดยตรงในฐานะโจทก์ พร้อมเรียกค่าเสียหายจำนวน 1,000,000 บาท และขอให้ศาลมีคำสั่งให้นายโกวิทเผยแพร่ข้อความขอขมาและคำพิพากษาผ่านบัญชีเฟซบุ๊กของตน โดยให้คงข้อความดังกล่าวไว้เป็นระยะเวลาสามเดือน คดีนี้สืบเนื่องมาจากข้อความที่เผยแพร่ในเดือนกุมภาพันธ์ 2569 ผ่านบัญชีเฟซบุ๊กสาธารณะของนายโกวิท ซึ่งมีผู้ติดตามประมาณ 7,000 คน โดยนายโกวิทได้แชร์โพสต์ของนางสาวหทัยรัตน์ พหลทัพ ผู้สื่อข่าวของสำนักข่าวเดียวกัน ซึ่งเขียนตอบถ้อยแถลงของนายสุชาติในการแถลงข่าวเมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2569 โพสต์ของเธออ้างถึงรายงานที่ระบุว่าแรงงานจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยกว่า 4,000 คน ถูกหลอกลวงให้ไปทำงานเก็บผลเบอร์รีป่าในประเทศฟินแลนด์และสวีเดน และไม่ได้รับค่าตอบแทนตามที่ได้รับการตกลงไว้ นอกจากนี้ โพสต์ยังกล่าวถึงกรณีที่กรมสอบสวนคดีพิเศษ (DSI) ได้กล่าวหาว่าเจ้าหน้าที่ระดับรัฐมนตรีสองราย รวมถึงนายสุชาติ รับสินบนจากบริษัทอุตสาหกรรมเบอร์รี่ ประเทศฟินแลนด์ เป็นเงินรวม 36 ล้านบาท ต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) พิจารณา พร้อมทั้งตั้งคำถามเกี่ยวกับความคืบหน้าของการไต่สวนของ ป.ป.ช. ทั้งนี้ นายสุชาติกล่าวอ้างว่าข้อความที่เผยแพร่ดังกล่าวมีลักษณะเป็นการหมิ่นประมาทและทำให้ตน เสื่อมเสียชื่อเสียง อย่างไรก็ดี เมื่อวันที่ 8 มิถุนายน 2569 ศาลจังหวัดชลบุรีมีคำพิพากษายกฟ้องในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง โดยวินิจฉัยว่าคดีของโจทก์ไม่มีมูล เนื่องจากการเผยแพร่ข้อความดังกล่าวเป็นการรายงานข่าวและการแสดงความคิดเห็นหรือติชมด้วยความเป็นธรรมในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะ อย่างไรก็ตามนายสุชาติได้ยื่นอุทธรณ์คำพิพากษายกฟ้องดังกล่าว

4. ผู้ทำความเห็นขอกราบเรียนว่าการบังคับใช้บทลงโทษทางอาญา อาทิ บรรดาบทลงโทษที่รุนแรง เช่น โทษจำคุกหรือโทษปรับเป็นจำนวนเงินที่สูงต่อนักปกป้องสิทธิมนุษยชนและผู้สื่อข่าวเพียงเพราะการรายงานประเด็นที่เกี่ยวกับประโยชน์สาธารณะผ่านช่องทางออนไลน์ จะทำให้เกิด “ความหวาดกลัว” ต่อการใช้เสรีภาพในการแสดงออกซึ่งประเทศไทยมีหน้าที่ต้องคุ้มครองตามพันธกรณีทางกฎหมายระหว่างประเทศ รวมถึงบรรดาสนธิสัญญาสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเป็นรัฐภาคี วัตถุประสงค์ของผู้ทำความเห็นต่อบันทึกทางกฎหมายนี้มีความมุ่งหมายเพื่อชี้แจงต่อศาลถึงเนื้อหาและขอบเขตของพันธกรณีระหว่างประเทศ โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพในการแสดงออกและในข้อมูลข่าวสาร

5. ภายใต้หลักการกฎหมายสัญญาต้องเป็นสัญญา (*pacta sunt servanda*) และหลักกฎหมายทั่วไปของกฎหมายสนธิสัญญา ประเทศไทยต้องปฏิบัติตามสนธิสัญญาทั้งหลายที่ตนเป็นรัฐภาคีด้วยความสุจริตใจ (good faith)[1]

[1] สหประชาชาติ, *อนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยกฎหมายสนธิสัญญา*, 23 พฤษภาคม พ.ศ.1969, สหประชาชาติ, รายชื่อสนธิสัญญา, vol. 1155, หน้า 331, ข้อ 26 ดูได้ที่: https://www.refworld.org/docid/3ae6b3a10.html; คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, *ความเห็นทั่วไปที่ 31, คุณลักษณะของพันธกรณีทางกฎหมายโดยทั่วไปของรัฐภาคีที่มีต่อกติกานี้ (Nature of the General Legal Obligation on States Parties to the Covenant),* U.N. Doc.

นอกจากนี้ ประเทศไทยยังไม่สามารถยกบทกฎหมายภายในประเทศขึ้นอ้างเพื่อเป็นเหตุปฏิเสธการปฏิบัติตามพันธกรณีตามสนธิสัญญาได้[2]

6. กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights - ICCPR) สร้างพันธกรณีให้รัฐภาคีต้องประกันและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนต่าง ๆ รวมถึงข้อ 19 ว่าด้วยเสรีภาพในการแสดงออก ทั้งนี้ ประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีด้วยการภาคยานุวัติต่อกติกา ICCPR เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2539 นอกจากนี้ โดยผลของกติกา ICCPR นั้น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (United Nations Human Rights Committee) ซึ่งประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญที่เป็นอิสระยังถูกจัดตั้งขึ้นในฐานะองค์กรที่ทำหน้าที่กำกับดูแล มีหน้าที่ในการทบทวนรายงานตามวาระเพื่อพิจารณาการปฏิบัติตามพันธกรณีของรัฐตามกติกา ICCPR และมีหน้าที่ในการตีความเกี่ยวกับขอบเขตและเนื้อหาของสิทธิต่างๆและบทบัญญัติของกติกา ICCPR ผ่านการพิจารณารายงานตามวาระของรัฐภาคี คำวินิจฉัยข้อร้องเรียนรายบุคคล และการออกความเห็นทั่วไป (General Comments) เกี่ยวกับสิทธิหรือข้อบทต่างๆของกติกา ICCPR โดยเฉพาะ[3]

7. หน้าที่ในการประกันว่าสิทธิที่ถูกกำหนดในกติกา ICCPR จะได้รับการเคารพและคุ้มครองนั้นไม่จำกัดเฉพาะหน่วยงานฝ่ายนิติบัญญัติและบริหารของรัฐบาลเท่านั้น หากยังเป็นหน้าที่ของฝ่ายตุลาการของประเทศไทยที่จะต้องปฏิบัติตามอย่างมีประสิทธิภาพด้วย ในความเห็นทั่วไปที่ 34 ว่าด้วยเนื้อหาและขอบเขตของเสรีภาพในการแสดงออกตามกติกา ICCPR คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติยืนยันว่า

> “พันธกรณีที่ต้องเคารพเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออกมีผลผูกพันทุกรัฐที่เป็นภาคีอย่างเป็นเอกภาพ ทุกภาคส่วนของรัฐ (ฝ่ายบริหาร นิติบัญญัติ และตุลาการ) และหน่วยงาน

CCPR/C/21/Rev.1/Add.13 (2004), วรรค 3 ดูได้ที่: http://www.refworld.org/docid/ 478b26ae2.html. (‘CCPR/C/21/Rev.1/Add.13’)

[2] ข้อ 26 และ 27 ของอนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยกฎหมายสนธิสัญญา; CCPR/C/21/Rev.1/Add.13, ย่อหน้า 4

[3] จากข้อ 40(4) ของ ICCPR รัฐภาคีตกลงที่จะจัดตั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติขึ้นและให้อำนาจคณะกรรมการ ได้แก่ อำนาจในการออกความเห็นทั่วไปตามที่เห็นสมควร ผลคือนับแต่ถูกจัดตั้งมา คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติมีความเห็นที่เกี่ยวกับการตีความกฎหมายผ่านการพิจารณารายงานตามวาระ การตัดสินข้อร้องเรียนรายบุคคล และในรูปของความเห็นทั่วไป (General Comments) ซึ่งเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางว่า ในการทำหน้าที่ของตุลาการ องค์กรตุลาการควรจะให้ “น้ำหนักอย่างมาก” ต่อการตีความของหน่วยงานอิสระที่ก่อตั้งขึ้นมาเพื่อกำกับดูแลการนำสนธิสัญญาเหล่านี้ไปปฏิบัติ หลักการดังกล่าวได้ถูกกล่าวย้ำโดยศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ ดู ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ, *คดี Ahmadou Sadio Diallo (สาธารณรัฐกินี v. สาธารณรัฐประชาธิปไตยคองโก)*, คำพิพากษา, 30 พฤศจิกายน 2553, ย่อหน้า 66-68, ดูได้ที่: https://www.icj-cij.org/files/case-related/103/103-20101130-JUD-01-00-EN.pdf.

> ของรัฐหรือหน่วยงานของรัฐบาลอื่นใด ไม่ว่าในระดับใด ทั้งในระดับรัฐ ระดับภูมิภาค หรือระดับท้องถิ่น ล้วนเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการปฏิบัติตามพันธกรณีของรัฐภาคี [...] นอกจากนี้ พันธกรณียังกำหนดให้รัฐภาคีต้องประกันให้บุคคลได้รับการคุ้มครองจากการกระทำใดของบุคคลหรือหน่วยงานเอกชน ซึ่งอาจริดรอนเสรีภาพในการแสดงความเห็นและการแสดงออกของพวกเขา ถึงระดับที่สิทธิตามกติกาฉบับนี้สามารถนำไปปรับใช้กับบุคคลหรือหน่วยงานที่มีฐานะเป็นเอกชนได้เช่นกัน"[4]

8. นอกเหนือจากพันธกรณีตามสนธิสัญญานี้ ประเทศไทยยังต้องเคารพบรรทัดฐานกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศและหลักการทั่วไปของกฎหมายซึ่งเป็นที่ยอมรับของบรรดารัฐภาคีแห่งสหประชาชาติ[5]

II. สิทธิที่จะมีเสรีภาพในการแสดงออกตามกฎหมายระหว่างประเทศ

9. หนึ่งในมติแรกของสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ (UN General Assembly) ซึ่งได้รับการรับรองในสมัยประชุมแรกเมื่อปีพ.ศ. 2489 ประกาศว่าเสรีภาพในการแสดงออก อันรวมถึงเสรีภาพในการส่งและรับข้อมูล "เป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานและวางรากฐานเสรีภาพทั้งปวงซึ่งทำให้องค์การสหประชาชาติถือกำเนิดขึ้นมา"[6]

10. ในวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2491 สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติให้การรับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights - UDHR) ซึ่งกำหนดในข้อ 19 ว่า

> "บุคคลทุกคนมีสิทธิในอิสรภาพแห่งความเห็นและการแสดงออก ทั้งนี้ สิทธินี้รวมถึงอิสรภาพที่จะถือเอาความเห็นโดยปราศจากการแทรกแซง และที่จะแสวงหา รับ และส่งข้อมูลข่าวสารและ

---

[4] คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, *ความเห็นทั่วไปที่ 34, ข้อ19, เสรีภาพในการมีและแสดงความเห็น*, 12 กันยายน 2554, CCPR/C/GC/34, ย่อหน้า 7 ดูได้ที่: https://bangkok.ohchr.org/programme/documents/general_comment_34_th.pdf ('CCPR/C/GC/34') และโปรดดู CCPR/C/21/Rev.1/Add.13, ย่อหน้า 4

[5] ถือว่าเป็นหนึ่งในที่มาของกฎหมายภายใต้กฎบัตรสหประชาชาติ ดู สหประชาชาติ, *กฎบัตรสหประชาชาติ*, 24 ตุลาคม 2488, 1 UNTS XVI, ข้อ 92 และ 93, ดูได้ที่ http://www. kodmhai.com/m2/m2-8/H2-8.html; สหประชาชาติ, *ธรรมนูญศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (Statute of the International Court of Justice)*, 18 เมษายน 2489, ข้อ 38 ดูได้ที่: http://www.refworld.org/docid /3deb4b9c0.html; อนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยกฎหมายสนธิสัญญา ซึ่งโดยทั่วไปถือว่าสนธิสัญญานี้มีลักษณะเป็นกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ โปรดดู Karl Zemanek, *อนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยกฎหมายสนธิสัญญา (Vienna Convention on the Law of Treaties)*, Vienna, 23 พฤษภาคม 2512, UN Audiovisual Library of International Law, http://legal.un.org/avl/ha/vclt/vclt.html

[6] สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ, มติที่ 59(I), 14 ธันวาคม 2489, ดูได้ที่: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/59(I)

ข้อคิดผ่านสื่อใด และโดยไม่คำนึงถึงพรมแดน”

11. กติกา ICCPR กำหนดพันธกรณีให้ประเทศไทยต้องเคารพและประกันให้บุคคลทุกคนที่อยู่ภายใต้เขตอำนาจมีสิทธิที่จะมีเสรีภาพในการแสดงออกและในข้อมูลข่าวสารโดยข้อ 19 ของกติกา ICCPR กำหนดไว้ว่า

    1. “บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะมีความคิดเห็นโดยปราศจากการแทรกแซง

    2. บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพแห่งการแสดงออก สิทธินี้รวมถึงเสรีภาพที่จะแสวงหา รับ และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและความคิดทุกประเภท โดยไม่คำนึงถึงพรมแดน ทั้งนี้ ไม่ว่าด้วยวาจาเป็นลายลักษณ์อักษรหรือการตีพิมพ์ ในรูปของศิลปะ หรือโดยอาศัยสื่อประการอื่นตามที่ตนเลือก”

12. รัฐทุกรัฐที่เป็นภาคีของกติกา ICCPR มีพันธกรณีที่จะต้องประกันให้บุคคลทุกคนที่อยู่ภายใต้เขตอธิปไตยของตนได้รับการคุ้มครองสิทธิตามสนธิสัญญานี้ รวมทั้งเสรีภาพในการแสดงออก ซึ่งกำหนดไว้ในข้อ 2 ว่า

    1. “รัฐภาคีแต่ละรัฐแห่งกติกานี้รับที่จะเคารพและประกันแก่ปัจเจกบุคคลทั้งปวง ภายในดินแดนของตนและภายใต้เขตอำนาจของตน ในสิทธิทั้งหลายที่รับรองไว้ในกติกานี้ โดยปราศจากการแบ่งแยกใด ๆ อาทิ เชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือความคิดเห็นอื่นใด ที่มาของเผ่าพันธุ์หรือสังคม ทรัพย์สิน กำเนิด หรือสถานะอื่นๆ

    2. ในกรณีที่ยังไม่มีมาตรการทางนิติบัญญัติหรือมาตรการอื่นใด รัฐภาคีแต่ละรัฐแห่งกติกานี้รับที่จะดำเนินการตามขั้นตอนที่จำเป็น ตามกระบวนการทางรัฐธรรมนูญของตนและบทบัญญัติแห่งกติกานี้เพื่อให้มีกฎหมายหรือมาตรการอื่นใดที่อาจจำเป็นเพื่อให้สิทธิทั้งหลายที่รับรองไว้ในกติกานี้เป็นผล”

13. คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติได้ให้คำอธิบายไว้ในความเห็นทั่วไปที่ 34 ว่าเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและแสดงออกนั้นคือ “เงื่อนไขที่ขาดไม่ได้” (indispensable conditions) เพื่อที่จะก่อให้เกิดความก้าวหน้าของปัจเจกชนใดๆหรือของสังคม เนื่องจากการใช้สิทธิต่างๆเหล่านี้โดยอิสระจะก่อให้เกิดความก้าวหน้าและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และในเวลาเดียวกันสนับสนุนให้เกิด “หลักความโปร่งใส่และหลักความรับผิด” (principles of transparency and accountability) ซึ่งถือเป็นปัจจัยที่สำคัญในการส่งเสริมและ

ปกป้องสิทธิมนุษยชน[7] สิทธิดังกล่าวนี้ยังสัมพันธ์อีกทั้งไม่สามารถแยกจากการใช้สิทธิขั้นพื้นฐานอื่นได้ รวมถึง "สิทธิในเสรีภาพการชุมนุมและสมาคม"[8]

14. ในกรณีดังกล่าวนี้ คณะกรรมการได้ยืนยันอีกด้วยว่าการคุ้มครองเสรีภาพในการแสดงออกและแสดงความคิดเห็นจำต้องขยายครอบคลุมไปถึง "การอภิปรายทางการเมือง การวิจารณ์.....ต่อประเด็นสาธารณะ การสำรวจความคิดเห็น การอภิปรายในประเด็นสิทธิมนุษยชน การเขียนข่าว.....และการอภิปรายทางด้านศาสนา" รวมถึงการสื่อสารโดยไม่ใช้คำพูดและ "การแสดงออกบนสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และอินเตอร์เน็ตทุกรูปแบบ"[9] ซึ่งรวมถึงโซเชียลมีเดีย

15. แม้ว่าในบางสถานการณ์อันปรับใช้อย่างจำกัด รัฐอาจจำกัดสิทธิที่จะมีเสรีภาพในการแสดงออกได้ แต่การจำกัดเช่นนั้นต้องกระทำตามเงื่อนไขในข้อ 19(3) ของกติกา ICCPR โดยเคร่งครัด โดยข้อบทดังกล่าวได้กำหนดว่า

> "การใช้สิทธิตามที่บัญญัติในวรรค 2 ของข้อนี้ ต้องมีหน้าที่และความรับผิดชอบพิเศษควบคู่ไปด้วย การใช้สิทธิดังกล่าวอาจมีข้อจำกัดในบางเรื่อง แต่ทั้งนี้ข้อจำกัดนั้นต้องบัญญัติไว้ในกฎหมายและจำเป็นต่อ:
>
> ก. การเคารพในสิทธิหรือชื่อเสียงของบุคคลอื่น
>
> ข. การรักษาความมั่นคงของชาติ หรือความสงบเรียบร้อย หรือการสาธารณสุข หรือศีลธรรมของประชาชน"

16. จึงเป็นกรณีที่ชัดเจนจากความหมายตามธรรมดาของข้อ 19 ว่าการจำกัดหรือควบคุมการใช้เสรีภาพในการแสดงออกจะต้องเป็นไปตามเงื่อนไข ได้แก่ ความชอบด้วยกฎหมาย (legality) (ซึ่งหมายถึง เมื่อมีกฎหมายที่อนุญาตให้กระทำได้) ตามวัตถุประสงค์โดยชอบด้วยกฎหมาย (legitimate purpose) มีความจำเป็น (necessity) และได้สัดส่วน (proportionality) ในความเห็นทั่วไปที่ 34 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติได้วางแนวทางหลักเกณฑ์การปฏิบัติการภายใต้ข้อ 19(3) ไว้ว่า มาตรการจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกนั้นต้องผ่านหลักเกณฑ์สี่ประการโดยเคร่งครัด[10] ได้แก่

---

[7] CCPR/C/GC/34, ย่อหน้า 2-3

[8] *เพิ่งอ้าง*, ย่อหน้า 4

[9] *เพิ่งอ้าง*, ย่อหน้า 11-12

[10] *เพิ่งอ้าง*, โดยเฉพาะ ย่อหน้า 21-36; ดูเพิ่มเติม คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติ, *รายงานของผู้รายงานพิเศษด้านการส่งเสริมและคุ้มครองเสรีภาพด้านความเห็นและการแสดงออก*, Frank La Rue, 4 มิถุนายน 2555, A/HRC/20/17 ย่อ

a. การจำกัดสิทธินั้นต้องเป็นไปตามที่**<u>กฎหมายบัญญัติ</u>** ซึ่งกฎหมายจะต้องชัดเจนและทุกคนสามารถเข้าถึงข้อมูลนั้นได้[11] โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กฎหมายนั้นต้อง “เขียนด้วยข้อความที่ชัดเจนมากพอที่จะให้แต่ละบุคคลสามารถกำกับการกระทำของตนตามนั้นได้”[12] (เน้นโดยผู้เขียน)

b. การจำกัดสิทธินั้นต้องได้รับการพิสูจน์ว่า**<u>กระทำไปเพื่อวัตถุประสงค์ใดวัตถุประสงค์หนึ่งที่บัญญัติไว้โดยชอบในกฎหมาย</u>** เพื่อการเคารพในสิทธิหรือชื่อเสียงของบุคคลอื่น หรือการรักษาความมั่นคงของชาติ หรือความสงบเรียบร้อย หรือการสาธารณสุข หรือศีลธรรมของประชาชน [13](เน้นโดยผู้เขียน)

c. การจำกัดสิทธิต้องสามารถพิสูจน์ได้ว่ากระทำไปด้วย**<u>ความจำเป็น</u>**เพื่อที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ที่ถูกบัญญัติไว้โดยชอบในกฎหมาย (เน้นโดยผู้เขียน) และ

d. การจำกัดสิทธิต้องสามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นมาตรการซึ่ง**<u>จำกัดสิทธิน้อยที่สุดและได้สัดส่วน</u>**เพื่อบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้[14] (เน้นโดยผู้เขียน)

การจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกที่กล่าวถึงในข้อ 19(3)(ก) เพื่อ“การเคารพในสิทธิหรือชื่อเสียงของบุคคลอื่น” อาจสามารถถูกยกขึ้นอ้างเพื่อสร้างความชอบธรรมแก่กฎหมายหรือมาตรการอื่นใดอันเกี่ยวข้องกับการหมิ่นประมาทได้ อย่างไรก็ตาม มาตรการจำกัดสิทธิเช่นว่าจะต้องเกิดขึ้นและเป็นไปตามหลักเกณฑ์ด้านความจำเป็นและการได้สัดส่วนที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติกำหนดไว้อย่างเคร่งครัด

17. ตามหลักการที่ได้กล่าวมา คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติจึงประเมินความเหมาะสมของความผิดฐานหมิ่นประมาทในทางอาญา ซึ่งต่างจากความผิดฐานหมิ่นประมาทในทางแพ่ง โดยพิจารณาว่าความรับผิดในทางอาญานั้นเป็นมาตรการที่จำเป็นและได้สัดส่วนเหมาะสมตามข้อ 19 หรือไม่ ในปี พ.ศ. 2548 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติยืนยันว่าการลงโทษทางอาญาเป็นมาตรการที่ไม่เหมาะสมสำหรับกรณีหมิ่นประมาท โดยระบุว่า “การใช้โทษทางอาญาแทนการใช้โทษทางแพ่ง.....เป็นมาตรการที่ไม่ได้สัดส่วนกับการคุ้มครองชื่อเสียงของบุคคลอื่น”[15] ในความเห็นทั่วไปที่ 34 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ

หน้า 64 และ 81, ดูได้ที่*:* http://www.refworld.org/docid/5008134b2.html (‘A/HRC/20/17’)

[11] A/HRC/20/17

[12] CCPR/C/GC/34, ย่อหน้า 25

[13] A/HRC/20/17

[14] *เพิ่งอ้าง*

[15] คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติ, *Rafael Marques de Morais v. Angola, Communication No. 1128/2002*, U.N. Doc. CCPR/C/83/D/1128/2002 (2005), วรรค 3.9, https://www1.umn.edu/humanrts/ undocs/1128-

เรียกร้องให้รัฐภาคียกเลิกความรับผิดทางอาญาสำหรับความผิดฐานหมิ่นประมาทและเน้นย้ำว่าไม่ว่าในกรณีใด “**<u>การจำคุกไม่เคยเป็นมาตรการลงโทษที่เหมาะสม</u>**” สำหรับกรณีการหมิ่นประมาท (เน้นโดยผู้เขียน)[16]

18. ผู้รายงานพิเศษแห่งสหประชาชาติว่าด้วยเสรีภาพด้านความเห็นและการแสดงออก ซึ่งได้รับพันธกิจจากคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติเพื่อตรวจสอบและตอบคำถามอันเกี่ยวเนื่องกับเสรีภาพในการแสดงออก[17] ได้แสดงความกังวลเกี่ยวกับแนวโน้มที่จะมีการบังคับใช้กฎหมายหมิ่นประมาททางอาญาโดยมิชอบ โดยเฉพาะเมื่อมีประเด็นอันส่งผลกระทบต่อประโยชน์สาธารณะเข้ามาเกี่ยวข้อง[18] โดยผู้รายงานพิเศษแห่งสหประชาชาติสรุปไว้ว่า “บทลงโทษสำหรับการหมิ่นประมาทไม่ควรหนักหนาจนถึงระดับที่ทำให้เกิดความหวาดกลัวจนกระทบต่อเสรีภาพด้านความเห็นและการแสดงออก และสิทธิที่จะแสวงหา รับและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร **<u>มาตรการการลงโทษทางอาญาโดยเฉพาะการจำคุกจึงไม่สมควรนำมาใช้โดยเด็ดขาด</u>**” (เน้นโดยผู้เขียน)[19]

19. คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติได้อธิบายว่า “เพียงข้อเท็จจริงที่ว่าการแสดงออกถูกมองว่าเป็นการดูหมิ่นบุคคลสาธารณะ ยังไม่เพียงพอที่จะเป็นเหตุอันชอบธรรมในการกำหนดบทลงโทษ” และ “บุคคลสาธารณะทุกคน [...] ย่อมอยู่ภายใต้การวิพากษ์วิจารณ์และการคัดค้านทางการเมืองได้โดยชอบ”[20] คณะกรรมการยังได้เน้นย้ำด้วยว่า “อย่างน้อยสุด กรณีการให้ความเห็นต่อบุคคลสาธารณะ ควรมีการพิจารณาเพื่อให้มีการยกเว้นโทษ หรือทำให้การเผยแพร่ข้อความที่ไม่เป็นความจริงซึ่งเกิดจากการเผยแพร่ที่ผิดพลาดโดยปราศจากความมุ่งร้ายไม่เป็นความผิด และไม่ว่าในกรณีใด การที่การวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับประโยชน์สาธารณะควรได้รับการยอมรับในฐานะที่เป็นหนึ่งในข้อต่อสู้” ด้วยเหตุนี้ ผู้ที่ถูกฟ้องคดีฐานหมิ่นประมาทจำต้องสามารถยกข้อต่อสู้

2002.html

[16] CCPR/C/GC/34, ย่อหน้า 47

[17] คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติ, *มติที่ 34/18 เรื่อง เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก: พันธกิจของผู้รายงานพิเศษต่อการส่งเสริมและปกป้องสิทธิในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก*, 21 มีนาคม 2560, UN Doc. A/HRC/34/L.27, ดูได้ที่ https://ap.ohchr.org/documents/dpage_e.aspx?si=A/HRC/34/L.27

[18] A/HRC/20/17, วรรค 78-88 และ 97

[19] คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติ, *รายงานของผู้รายงานพิเศษด้านการส่งเสริมและคุ้มครองเสรีภาพด้านความเห็นและการแสดงออก*, Abid Hussain, 29 มกราคม พ.ศ. 2542, UN Doc. E/CN.4/1999/64, ย่อหน้า 28(h) (‘E/CN.4/1999/64’)

[20] CCPR/C/GC/34, ย่อหน้า 38

เกี่ยวกับผลประโยชน์สาธารณะขึ้นป้องกันตนเองได้ แม้ว่าข้อความนั้นจะไม่เที่ยงตรงทั้งหมดแต่ได้จัดทำขึ้นโดยปราศจากความมุ่งร้าย[21]

III. การวิเคราะห์ประมวลกฎหมายอาญาของไทยมาตรา 326, 328, 329 และ 330 (ฐานหมิ่นประมาททางอาญา) ภายใต้หลักสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ

20. การกระทำความผิดอาญาฐานหมิ่นประมาทของประเทศไทยถูกบัญญัติไว้ใน มาตรา 326 และ 328 ของประมวลกฎหมายอาญา[22] มีความว่า

> [326] "ผู้ใดใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สาม โดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชัง ผู้นั้นกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาท ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ"
>
> [328] "ถ้าความผิดฐานหมิ่นประมาทได้กระทำโดยการโฆษณาด้วยเอกสาร ภาพวาด ภาพระบายสี ภาพยนตร์ ภาพหรือตัวอักษรที่ทำให้ปรากฏไม่ว่าด้วยวิธีใด ๆ แผ่นเสียง หรือสิ่งบันทึกเสียง บันทึกภาพ หรือบันทึกอักษรกระทำโดยการกระจายเสียง หรือการกระจายภาพ หรือโดยกระทำการป่าวประกาศด้วยวิธีอื่น ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี และปรับไม่เกินสองแสนบาท"

21. ประมวลกฎหมายอาญากำหนดให้มีบทยกเว้นความผิดสำหรับการกระทำความผิดอาญาฐานหมิ่นประมาทซึ่งประกอบด้วย

    ก. มาตรา 329 กำหนดข้อต่อสู้สำหรับการแสดงความคิดเห็นหรือข้อความใดเพื่อป้องกันส่วนได้เสียเกี่ยวกับตนตามคลองธรรม หรือการติชมด้วยความเป็นธรรม ซึ่งบุคคลหรือสิ่งใดอันเป็นวิสัยของประชาชนย่อมกระทำ และ

    ข. มาตรา 330 กำหนดข้อต่อสู้สำหรับการแสดงความคิดเห็นหรือข้อความอันเป็นความจริงและเป็นประโยชน์แก่ประชาชน

---

[21] CCPR/C/GC/34, ย่อหน้า 47.

[22] ประมวลกฎหมายอาญาของไทย คำแปลภาษาอังกฤษที่ใช้ในฉบับภาษาอังกฤษมาจากประมวลกฎหมายอาญาที่แก้ไขเพิ่มเติมปี 2554 จาก http://library.siam-legal.com/thai-law/criminal-code-defamation-sections-326-333/ มาตราที่เกี่ยวข้องในประมวลกฎหมายอาญาไม่ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมหลังจากนั้น

22. ขอกราบเรียนต่อศาลที่เคารพว่าผู้ทำความเห็นเห็นว่าความผิดอาญาฐานหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญาของประเทศไทย (มาตรา 326, 328, 329 และ 330) ยังคงไม่สอดคล้องกับพันธกรณีตามกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศของประเทศไทยตามข้อ 14 และ 19 ของกติกา ICCPR โดยมีเหตุผลดังต่อไปนี้

    ก. มาตราเหล่านี้คลุมเครือและตีความได้กว้างเกินไปเป็นเหตุให้วิญญูชนไม่สามารถทราบล่วงหน้าได้เลยว่าจะควบคุมการปฏิบัติของตนอย่างไร เพื่อไม่ให้ต้องรับโทษทางอาญาอันเนื่องมาจากการกระทำผิดกฎหมาย[23] ลักษณะคลุมเครือและการถูกตีความได้กว้างเกินไปนี้จึงถือว่าขัดกับหลักกฎหมายทั่วไปว่าด้วยความชอบด้วยกฎหมาย (legality) โดยเนื้อหาตามมาตรา 326 การ “ใส่ความ” ใด ๆ ต่อบุคคลที่สามเข้าข่ายเป็นการหมิ่นประมาทได้ หากเป็นการกระทำ “โดยประการที่น่าจะทำให้” ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียงหรือเป็นเหตุให้บุคคลนั้น “ถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชัง” ข้อความเช่นว่ามีความไม่ชัดเจนและไม่แน่นอนอันเป็นเหตุให้สามารถถูกตีความได้อย่างกว้างขวางทั้งในด้านขอบเขตและความหมาย

    ข. มาตราเหล่านี้มีการกำหนดบทลงโทษที่รุนแรงอย่างไม่ได้สัดส่วน เพราะเป็นการกำหนดโทษทางอาญาสำหรับกรณีที่สามารถใช้การเยียวยาทางแพ่งได้อย่างเพียงพอ มาตรา 326 และ 328 อนุญาตให้มีการใช้โทษจำคุกรวมทั้งค่าปรับ ความเสี่ยงที่จะถูกจำคุกส่งผลกระทบทำให้เกิดความหวาดกลัวต่อเสรีภาพในการแสดงออกมากยิ่งกว่าการจ่ายค่าปรับเป็นเงิน[24]

    ค. มาตราเหล่านี้อาจนำไปสู่การกดดันและการเอาผิดทางอาญาอย่างไม่เหมาะสมต่อการปฏิบัติงานโดยชอบธรรมของนักปกป้องสิทธิมนุษยชน ผู้สื่อข่าวและบุคคลอื่นที่ปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์สาธารณะ ในการทำหน้าที่เผยแพร่ข้อมูลต่อประชาชนและการสนับสนุนการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ข้อความที่กว้างขวางของมาตรา 326 อาจถูกนำไปใช้เพื่อคุกคามบุคคลหรือหน่วยงานที่ทำงานตามอำนาจหน้าที่โดยสุจริตเพื่อให้ประชาชนตระหนักถึงประเด็นที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะอย่างไม่จำกัด นอกจากนี้ ยังมีความเป็นไปได้ที่มาตราดังกล่าวจะก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อบุคคลที่เผยแพร่ข้อมูลที่เกี่ยวกับประโยชน์สาธารณะทั้งทางกาย ทางจิตใจ ทางอารมณ์ ทางการเงิน และ/หรือทางด้านชื่อเสียง อีกทั้งยังอาจนำไปสู่การดำเนินคดีที่ล่าช้า ซับซ้อน มีค่าใช้จ่ายสูง ซึ่งถือเป็นการคุกคามโดยใช้กระบวนการยุติธรรมเป็นเครื่องมือ และส่งผลให้เกิดความหวาดกลัวในการใช้เสรีภาพในการแสดงออก/แสดงความคิดเห็น เป็นที่น่าสังเกตว่าผู้รายงานพิเศษแห่งสหประชาชาติด้านเสรีภาพ ความเห็น และการแสดงออกได้เคยกล่าวไว้ก่อนหน้านี้ว่า “มีความจำเป็นในการสร้างจิตสำนึกต่อสาธารณะเพื่อประกันว่ากฎหมายอาญาจะไม่ถูกใช้ (หรือใช้โดยมิชอบ) เพื่อขัดขวางการสร้างความตื่นตัวในหมู่สาธารณะ และเพื่อปราบปรามการอภิปรายเรื่องราวที่เกี่ยวกับ

[23] CCPR/C/GC/34, ย่อหน้า 25

[24] E/CN.4/1999/64, ย่อหน้า 28

ประโยชน์ของสาธารณะหรือของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง”

ง. มาตราเหล่านี้มีความเสี่ยงที่จะละเมิดหลักการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ (ซึ่งได้รับการคุ้มครองตามข้อ 14(2) ของกติกา ICCPR)[25] ถ้าฝ่ายโจทก์ไม่มีภาระตามกฎหมายที่จะต้องพิสูจน์ให้ครบทุกองค์ประกอบของฐานความผิด แต่กลับเป็นฝ่ายจำเลยที่ต้องรับภาระพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเอง ผู้รายงานพิเศษแห่งสหประชาชาติด้านเสรีภาพ ความเห็น และการแสดงออก ได้กล่าวไว้ว่า “ภาระพิสูจน์ทุกประการ (ของการกระทำผิดฐานหมิ่นประมาททางอาญา) ควรตกเป็นของฝ่ายที่อ้างว่าถูกหมิ่นประมาท แทนที่จะตกเป็นของฝ่ายจำเลย **<u>กรณีที่ต้องพิสูจน์ว่าข้อความเป็นจริงหรือไม่ ภาระพิสูจน์นั้นควรตกเป็นของฝ่ายโจทก์</u>**” [26] (เน้นโดยผู้เขียน) มาตรา 330 จึงไม่ควรจะถูกตีความในลักษณะที่เป็นการผลักภาระการพิสูจน์ให้ฝ่ายจำเลยต้องพิสูจน์ความจริงของข้อความที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นข้อความหมิ่นประมาท

จ. มาตรา 330 ยังไม่ประสบความสำเร็จในการบัญญัติให้การพิสูจน์ความจริงเป็นข้อต่อสู้โดยสอดคล้องกับมาตรฐานระหว่างประเทศ[27] ผู้รายงานพิเศษแห่งสหประชาชาติด้านเสรีภาพ ความเห็น และการแสดงออก ได้เคยแสดงความเห็นว่า “การกำหนดให้ผู้ถูกกล่าวหาต้องพิสูจน์ความจริงสำหรับสิ่งตีพิมพ์ที่มีเนื้อหาเป็นประโยชน์ของสาธารณะ เป็นการสร้างภาระพิสูจน์ที่เกินความจำเป็น **<u>เห็นควรว่าหากผู้นั้นได้ใช้ความพยายามอย่างสมเหตุสมผลเพื่อสืบค้นหาความจริงน่าจะถือได้ว่าเพียงพอแก่การพิสูจน์แล้ว</u>**” (เน้นโดยผู้เขียน)[28]

IV. พันธกรณีด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศของไทยในการคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชน

23. บุคคลทุกคนย่อมได้รับการคุ้มครองอย่างเต็มที่ตามกติกา ICCPR และตราสารสิทธิมนุษยชนอื่น สิทธิประการสำคัญสำหรับการคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชนคือ การประกันสิทธิความเป็นส่วนตัว (ข้อ 17) เสรีภาพด้าน

---

[25] ข้อ 14(2) ของกติกา ICCPR; ตามความเห็นทั่วไปของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติที่ 13 “จากหลักการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ ภาระการพิสูจน์ย่อมตกเป็นของฝ่ายโจทก์ และผู้ถูกกล่าวหาย่อมได้รับประโยชน์จากความสงสัย ไม่อาจสันนิษฐานว่ามีความผิดจนกว่าจะมีการพิสูจน์ตามข้อกล่าวหาจนพ้นข้อสงสัย” คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, *ความเห็นทั่วไปที่ 13, ข้อ 14 (การบริหารงานยุติธรรม), ความเท่าเทียมเบื้องหน้าศาลและสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีที่เป็นธรรมและเปิดเผย การพิจารณาโดยศาลที่เป็นอิสระและจัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย,* 13 เมษายน 2527, ย่อหน้า 7, ดูได้ที่: http://www.refworld.org/docid/453883f90.html

[26] E/CN.4/1999/64, ย่อหน้า 28(f)

[27] คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติได้กำหนดไว้ว่าบรรดากฎหมายที่เกี่ยวกับการหมิ่นประมาททั้งหลายควรจะมีบทบัญญัติให้การพิสูจน์ความจริงเป็นข้อต่อสู้ CCPR/C/GC/34, ย่อหน้า 47

[28] E/CN.4/1999/64, ย่อหน้า 28(d)

ความเห็นและการแสดงออก รวมทั้งสิทธิที่จะแสวงหา ได้รับและถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร (ข้อ 19) เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ (ข้อ 21) เสรีภาพในการสมาคม (ข้อ 22) สิทธิที่จะมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะ (ข้อ 25) และสิทธิที่จะไม่ถูกเลือกประติบัติและได้รับการคุ้มครองอย่างเท่าเทียมตามกฎหมาย (ข้อ 26)

24. เพื่อให้มีการคุ้มครองสิทธิเหล่านี้และสิทธิอื่น ๆ ให้ดียิ่งขึ้น เนื่องจากมีความเกี่ยวข้องกับนักปกป้องสิทธิมนุษยชน รัฐจึงได้รับรองตราสารสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศจำนวนหนึ่ง เพื่อแสดงการยอมรับในบทบาทพิเศษของนักปกป้องสิทธิมนุษยชนในด้านการส่งเสริม การคุ้มครอง และการดำเนินงานด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง *ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิและความรับผิดชอบของปัจเจกบุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กรของสังคมในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นที่ยอมรับอย่างสากล (Declaration on the Right and Responsibility of individuals, groups and organs of society to promote and protect universally recognized human rights and fundamental freedoms) (หรือที่เรียกว่าปฏิญญาว่าด้วยนักปกป้องสิทธิมนุษยชน หรือ Declaration on Human Rights Defenders)*[29] ซึ่งยืนยันถึงสิทธิในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและการรณรงค์ด้านสิทธิมนุษยชน และหน้าที่หลักของรัฐที่จะต้องประกันให้มีการคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชน อีกทั้ง ปฏิญญาดังกล่าวยังได้ยืนยันมาตรฐานที่มีอยู่ตามกฎหมายระหว่างประเทศซึ่งมีผลผูกพันรัฐ รวมถึงมาตรฐานตามกติกา ICCPR กฎบัตรสหประชาชาติ และปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ทั้งนี้ ปฏิญญาว่าด้วยนักปกป้องสิทธิมนุษยชนได้รับการรับรองโดยเสียงข้างมากของที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติเมื่อปีพ.ศ. 2542 และถือเป็นการแสดงออกซึ่งพันธกิจอย่างเป็นเอกฉันท์ของรัฐภาคีของสหประชาชาติทุกรัฐที่จะปฏิบัติตามปฏิญญานี้ ทั้งนี้ ปฏิญญานี้ได้รับรองสิทธิต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงแต่ไม่จำกัดเพียงสิทธิดังต่อไปนี้

    ก. “บุคคลทุกคนมีสิทธิทั้งโดยลำพังหรือร่วมกับผู้อื่น **ที่จะส่งเสริมและต่อสู้เพื่อให้เกิดการคุ้มครองและตระหนักถึงสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ**” (ข้อ 1, เน้นโดยผู้เขียน)

    ข. “รัฐต้องดำเนินการมาตรการที่จำเป็นเพื่อประกันให้มีการคุ้มครอง**โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง**แก่บุคคลทุกคน ทั้งโดยลำพังหรือร่วมกับผู้อื่น จากความรุนแรง การข่มขู่ การตอบโต้ การเลือกประติบัติที่เป็นไปโดยพฤตินัยหรือ**นิตินัย** การกดดันหรือการกระทำโดยพลการอื่นใด ที่เป็นผลจากการที่

[29] สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ, *ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิและความรับผิดชอบของปัจเจกบุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กรของสังคม ในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นที่ยอมรับอย่างสากล*, มติสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ, 8 มีนาคม 2542, A/RES/53/144, ดูได้ที่: http://www.refworld.org/docid/3b00f54c14.html

บุคคลนั้นได้ใช้สิทธิอย่างชอบธรรมตามที่อ้างถึงในปฏิญญานี้” (ข้อ 12.2, เน้นโดยผู้เขียน)

25. เมื่อวันที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2568 ประเทศไทยได้ร่วมฉันทามติรับรองข้อมติของคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ เรื่อง "นักปกป้องสิทธิมนุษยชนกับเทคโนโลยีใหม่และเทคโนโลยีเกิดใหม่: การคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชน รวมถึงนักปกป้องสิทธิมนุษยชนหญิง ในยุคดิจิทัล"[30] ข้อมติดังกล่าวยืนยัน "ความสำคัญของปฏิญญา [ว่าด้วยนักปกป้องสิทธิมนุษยชน] และการปฏิบัติตามปฏิญญาอย่างเต็มที่และมีประสิทธิผล" และย้ำว่ากฎหมายภายในประเทศและการบังคับใช้กฎหมายนั้น "ไม่ควรเป็นอุปสรรค แต่ควรเอื้อต่อการทำงานของนักปกป้องสิทธิมนุษยชน รวมถึงโดยการหลีกเลี่ยงการทำให้การทำงานดังกล่าวเป็นความผิดทางอาญา การตีตรา การขัดขวาง การกีดกัน หรือการจำกัดใด ๆ อันขัดต่อพันธกรณีและข้อผูกพันของรัฐภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศ รวมถึงกฎหมายสิทธิมนุษยชน" ในข้อมตินี้ คณะมนตรีฯ ได้ระบุอย่างชัดแจ้งถึงการใช้มาตรการต่าง ๆ "เช่น กฎหมายหมิ่นประมาท" โดยมิชอบเพื่อมุ่งเป้าต่อนักปกป้องสิทธิมนุษยชน และแสดงความกังวลต่อ "การเพิ่มขึ้นของการฟ้องคดีเชิงยุทธศาสตร์เพื่อปิดกั้นการมีส่วนร่วมของสาธารณะ" (SLAPP) ซึ่งรวมถึงในประเด็นที่เป็นประโยชน์สาธารณะ ในส่วนบทปฏิบัติการ ข้อมติได้เรียกร้องให้รัฐ "สร้างและสนับสนุนสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย เอื้ออำนวย เข้าถึงได้ และครอบคลุมทุกกลุ่ม ทั้งในโลกออนไลน์และออฟไลน์" สำหรับนักปกป้องสิทธิมนุษยชน

VII. ข้อเสนอ

26. ขอกราบเรียนต่อศาลที่เคารพว่า เพื่อเป็นหลักประกันการปฏิบัติอย่างสุจริต (good faith) ของประเทศไทยตามพันธกรณีด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ การตีความประมวลกฎหมายอาญาของประเทศไทยจะต้องเป็นไปโดยสอดคล้องกับกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ ซึ่งรวมถึงกติกา ICCPR และมาตรฐานที่กล่าวสรุปไว้ข้างต้น โดยเป็นหน้าที่ของทุกฝ่ายของรัฐรวมถึงฝ่ายตุลาการที่ต้องประกันให้มีการเคารพต่อพันธกรณีเหล่านี้

27. การลงโทษทางอาญาในคดีหมิ่นประมาทเป็นสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยงเนื่องจากขัดกับสิทธิที่จะมีเสรีภาพในการแสดงออกภายใต้กฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กติกา ICCPR ซึ่งไม่อนุญาตให้มีการจำคุกหรือการกักขังใดสำหรับความผิดฐานหมิ่นประมาท การเยียวยาทางแพ่ง ในลักษณะที่เหมาะสม ถือเป็นมาตรการที่สามารถใช้ได้และได้สัดส่วนเพื่อบรรลุเป้าหมายที่ชอบด้วยกฎหมายเพื่อคุ้มครองชื่อเสียงจากการแสดงข้อความที่เป็นเท็จซึ่งก่อความเสียหาย อย่างไรก็ตาม การดำเนินคดีทางแพ่งต่อการหมิ่นประมาทหรือมาตรการอื่นใดที่อาจสร้างความหวาดกลัว หรือเป็นการจำกัดหรือควบคุมการใช้เสรีภาพในการแสดงออก ต้องกระทำโดยได้สัดส่วนและเพียงเท่าที่จำเป็นอย่างเคร่งครัดเพื่อคุ้มครองชื่อเสียงของบุคคลอื่นเท่านั้น

[30] คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, *นักปกป้องสิทธิมนุษยชนกับเทคโนโลยีใหม่และเทคโนโลยีเกิดใหม่: การคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชน รวมถึงนักปกป้องสิทธิมนุษยชนหญิง ในยุคดิจิทัล*, A/HRC/RES/58/23, 7 เมษายน 2568, เข้าถึงได้ที่: https://docs.un.org/en/A/hrc/RES/58/23

28. กฎหมายไม่ควรถูกตีความหรือบังคับใช้ในลักษณะเป็นการจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกเพื่อห้ามหรือลงโทษการใช้สิทธิของนักปกป้องสิทธิมนุษยชนเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของสาธารณะโดยการแจ้งข่าวสารให้สาธารณะทราบถึงความเป็นไปได้ที่จะมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนและการรณรงค์เพื่อให้มีการคุ้มครองสิทธิซึ่งเป็นสิ่งที่ได้รับการรับรองในระดับสากล

29. ในกรณีที่มีการดำเนินคดีอาญา ข้อสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ต้องได้รับการคุ้มครองอย่างระมัดระวัง โดยต้องประกันไม่ให้มีการลงโทษทางอาญาโดยปราศจากการพิสูจน์ทุกองค์ประกอบความผิดจนสิ้นข้อสงสัย รวมถึงต้องมีการพิสูจน์จนปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยล้มเหลวที่จะใช้ความพยายามอย่างสมเหตุสมผลเพื่อสืบค้นหาความจริงของข้อความที่ได้กล่าวไว้

30. ขอกราบเรียนต่อศาลที่เคารพว่า ศาลควรจะประกันว่าการตีความกฎหมายนั้นสอดคล้องกับข้อเสนอแนะซึ่งระบุในข้อสังเกตโดยสรุปของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติต่อการพิจารณารายงานตามวาระที่สองของประเทศไทยในปีพ.ศ. 2560 โดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติได้แสดงความกังวลต่อ “การดำเนินคดีอาญา โดยเฉพาะในข้อหาหมิ่นประมาททางอาญา ต่อนักปกป้องสิทธิมนุษยชน นักกิจกรรม ผู้สื่อข่าว และบุคคลอื่นๆ” และมีข้อเสนอแนะว่าประเทศไทย

> “ควรจะดำเนินมาตรการต่างๆที่จำเป็นเพื่อประกันเสรีภาพในการออกความเห็นและการแสดงออกในทุกรูปแบบตามข้อ 19 ของ ICCPR การจำกัดใดๆจะต้องเป็นไปตามเงื่อนไขตามข้อ 19(3) ซึ่งถูกอธิบายเพิ่มเติมโดยความเห็นทั่วไปที่ 34 (ค.ศ. 2011) เกี่ยวกับเสรีภาพในการแสดงความเห็นและการแสดงออกของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ รวมถึงเงื่อนไขด้านความจำเป็นและการได้สัดส่วนโดยเคร่งครัด นอกจากนี้ยังควรพิจารณาทำให้ความผิดฐานหมิ่นประมาทไม่ใช่ความผิดทางอาญาและให้นำกฎหมายอาญาไปใช้ในกรณีที่รุนแรงที่สุดเท่านั้น โดยพิจารณาอยู่เสมอว่าการจำคุกไม่เคยเป็นบทลงโทษที่เหมาะสมสำหรับความผิดฐานหมิ่นประมาท รัฐภาคียังควรที่จะยุติการใช้ข้อบททางอาญา [...] เป็นเครื่องมือในการปราบปรามการแสดงความเห็นในเชิงวิพากษ์วิจารณ์หรือเห็นต่าง” [31]

VIII. บทสรุป

31. จากเหตุผลข้างต้น เราขอเรียนต่อศาลที่เคารพว่า ขอให้ศาลยึดแนวทางการตีความกฎหมายประเทศไทยในทางที่

[31] คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, ข้อสังเกตโดยสรุปของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติต่อการพิจารณารายงานตามวาระที่สองของประเทศไทย, 25 เมษายน 2560, ย่อหน้า 35-36, ดูได้ที่: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR%2fC%2fTHA%2fCO%2f2&Lang=en

สอดคล้องกับพันธกรณีกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ทำความเห็นขอกราบเรียนต่อศาลว่าไม่มีบุคคลใดที่ควรรับผิดทางอาญาจากฐานความผิดหมิ่นประมาท และบุคคลต่างๆควรได้รับการคุ้มครองจากการดำเนินคดีที่ส่งผลเป็นการจำกัดสิทธิในเสรีภาพการแสดงออก การเข้าถึงข้อมูล และกิจกรรมต่างๆของนักปกป้องสิทธิมนุษยชน รวมถึงผู้สื่อข่าวที่รายงานประเด็นด้านสิทธิมนุษยชน การกระทำใดๆที่เกี่ยวข้องกับการหมิ่นประมาทไม่ว่าจะทางอาญาหรือทางแพ่งที่เป็นอุปสรรคต่อสิทธิในเสรีภาพในการแสดงออกนั้น ถ้าไม่สอดคล้องกับหลักความชอบด้วยกฎหมาย เพื่อวัตถุประสงค์ตามกฎหมาย จำเป็น และได้สัดส่วน อย่างเคร่งครัด ถือเสมือนว่าเป็นการกระทำโดยมิชอบด้วยกฎหมาย